

הַלְבוּת לולב סימן תרנו

ביאורים ומוספים

סימן תרנו

שְׁצִירָה לְחֹר אַחֲרֵי הַדִּיר מְצָנָה בְּקִנְיַת הָאֶתְרוֹג

[משנ"ב ס"ק א]

אם קנה (1) וכו', הדיר מצנה — עד שליש במצנה (2) וכו', שָׁמָא תַמְעַט הַשְּׁעוּרָה (3) וכו', וְלִהְיוּ עַד שְׁלִישׁ בְּדָמֵי (4).

1) ואף על עצם קניית אתרוג או קניית כל דבר מצוה, הביא החייו אדם (כלל סח סט"ז) את דברי הוהר (פ"ר תרומה דף קכח ע"א), שלא יעשה כן בחינם אלא יקנה אותה בשכר שלם, וצ"ח שכן כתוב בפסוק (שמואל ב' כד) "ואמר דוד לארונה כו' ולא אעלה עולות לה' חינם", ובספר טעמי המצוות (פ"ר ראה) הביא בשם האריי ו"ל, שכשהיה קונה דבר מצוה, וזהו נותן למוכרים כל מה ששאלו ממנו בפעם הראשונה, ולא היה מסרב ונושא ונותן על המחיר.

אכן, מי שקיבל אתרוג עבור הכרת הטוב וכו', וכן בכל מקום שהנותן לא מסכים לקחת כסף, דעת הגרי"ח קניבסקי (תורת המצוות סי' א) שגראה שיכול לקחת בחינם, ולא אמר הוהר שצריך לשלם כסף אלא באופן שכל לקנות, שאז צריך לשלם כסף כמה שיתבקש, והוסיף, שכן הדיר לגבי מי שנטול אתרוג מהפקד ואין מי שתובע כסף, שיכול ליטול אף שהוא בודע.

ואף שיש ענין גדול לקנות את המצוות בשכר, כתב בשו"ת חכם צבי (סוף סי' מה) שמי שיש בידו אתרוג שאינו מהודר, ואחר כך הגיע אליו בחינם אתרוג מהודר, צריך לברך על היפה והמהודר ויזאב בו ידיו חובתו, אפילו אם כבר לקח בידו את האתרוג שאינו מהודר לברך עליו, וראה מה שחידש בשו"ת תורה לשמה (להבן איש חי, סי' ג), שיברך על האתרוג שקנה בדמים אף שאינו מהודר, ואחר כך יטול את האתרוג המהודר וינענע בו, וראה שם מה שכתב בזה.

2) ולענין אב החייב לקנות לולב לבנו הקטן היודע לנענע את הלולב כדי לחנכו במצוות (כמבואר בשו"ע לקמן (סי' תרנו ס"א)), הסתפק בספר בית השואבה (דיני הדור מצוה סעיף לב) האם האב חייב גם להוסיף שליש בדמים להדיר מצוה, וראה בדברי הביה"ל להלן (סי' תרעה ט"ג) דיה לדידן שכתב שברוב שגם לגדול הוא רק הידור מצוה אינו מחויב לחנך בו את הקטן.

וכן לענין בני עיר הכופין זה את זה לאפשר את קיום מצוה לכל בני העיר, הסתפק בשו"ת חות יאיר (סי' קפ"ו) האם יכולים לבזבז זה את זה גם לשלם תוספת שליש של הידור מצוה.

3) וכמו שכתב בביה"ל לעיל (סי' תרמ"ב ס"ב) דיה פסול שאתרוג שהיה בו כשיעור, ובימי החג נצטמק ועמד על פחות מכביצה, הריהו פסול משום שאינו ידיר. [אנחנו במשנ"ב שם (סי' טו) כתב שהחיסרון באתרוג קטן הוא כיון שעדיין לא נגמר הפרי, וראה מה שכתבנו בביה"ל שם].

4) ולשלם את תוספת המעוה של הידור מצוה ממצות מעשר כספים, כתב בשו"ת משיב דבר (ח"ב סי' עה) שאסור, ודבריו מיוסדים על פי מה שכתב הרמ"א (יר"ד סי' רמט ס"א) שאם הפריש מעות מעשר אין לעשות בהן שום מצוה ורק ליתן לעניים. אכן, דעת הגרי"ח איערבך (הליכות שלמה סוכות פ"א דבר הלכה אות ב) שאם ייעד סכום מסוים לקניית אתרוג, וברור לו שיותר מסכום זה לא היה משלם, מותר לו להוסיף את תוספת המעוה עבור הידור המצוה מכספי מעשר, והביא שכן ביאר הגרי"ח ברל"ן את מאמר חו"ל יעד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה, והיינו ששליש משלם משלו ואת היותר משליש יכול לשלם מכספי מעשר כספים. [לגבי עצם קניית אתרוג מכספי מעשר כספים, ראה להלן (סי' ח)].

והמפריש חומש מנכסיו, כתב באהבת חסד (ח"ב פ"ט ס"ג) שיכול

להשתמש במעשר השני לדבר מצוה, וכתב בשו"ת אגרות משה (יר"ד ח"ג סי' צג) שהידור מצוה בכלל זה.

[משנ"ב ס"ק ב]

דְּלָאוּ דְּרָקָא אֶתְרוֹג, דְּהוּא הַדִּיר סְפָר־תּוֹרָה או שׁוֹפָר (כְּדוּקָה) וכו', וְאַחֲרָיֵךְ נִדְפָּן לוֹ אֶמֶר שֶׁהוּא גְדוֹל בְּשִׁעוּרוֹ (6).

5) ולאפוקי מדעת המהרש"ל (ים של שלמה ב"ק פ"א סי' כד) הטובר, שכל מה שצריך להוסיף שליש, היינו דוקא באתרוג שנאמר בו "פרי עץ הדור", ולכן אינו נקרא הידור בשיעור הפחות, אף שיוצא בו ידיו חובה, משא"כ לגבי שופר וכדו', אף אם יש בו שיעור מצומצם שאין למטה ממנו. אין צריך להוסיף שליש, אלא שכתב שם שמימי טוב להדר אחר נאה משום זה אלי ואנוהו.

6) ומי שכבר נטל לולב כשר ויצא ידיו חובה, ואחר כך הורמן לו לולב נאה יותר, האם מחויב לטלו, ראה מה כתב בשו"ת בית הלוי (ח"ב סי' מז) דיה והגרא"ה שיש להסתפק האם יש עליו חיוב לקחת את הלולב הנאה, כי יתכן שאף שבתחילה אם היו לפניו שניהם ביחד, היה חייב ליתול את הנאה יותר, מימי עכשיו שכבר יצא ידיו חובה, כיון שאין עליו עכשיו חיוב מצוה אם כן כמה יתנאה זה בלא מצוה, והידור מצוה בלא מצוה לא שמענו, וראה מה שהביא בספר מקראי קודש (סוכות ח"ב סי' ט) בשם הגרי"ח מבריסק, [ודבריו הובאו לעיל (סי' תרמ"ב ס"ק טה)].

[משנ"ב ס"ק ג]

אם הִקְטַן נִקְטַר בְּשִׁשׁ, יוֹסִיף עָנִי דִּינְרֵיךְ (7).

7) והאם משערים את המחיר כפי הנמכר בשוק או כפי מה שהוא קנה בין ביוקר ובין בזול, כתב הבכורי יעקב (סי' ז) שלא מצא כן מפורש בפוסקים, אך נראה שמשערים כפי מה שהוא קנה, אכן כתב, שמשלשון הבי"י שכתב שמשוסיף שליש על מה ששעה אתרוג שירצאין בו בצמנ"ס משמע שמשערים לפי כמה שנמכר בשוק, וכן דעת הגרי"ח אלישיב (קונטרס הליכות והנהגות עמ' 33), שהמצוה להוסיף עד שליש היינו מהמחיר המקובל לאתרוג כשר.

[משנ"ב ס"ק ד]

נִרְאֶה הַדִּיר בְּפִי יוֹתֵר מִקְבָּרוֹ צְרִיךְ לְהוֹסִיף (8).

8) והאם מותר להתנאות בפני אחרים במצוות, כתב בתשובות והנהגות (ח"א סי' שפט) שמו"ר, והביא ראייה מגמ' כיומא (ע"א) לגבי ס"ת, שארובה אם מתנאה ומראה לאחרים את הס"ת היפה שיש לו, חבירו ישתדל גם כן לקנות נאה כמותו, והוא הדיר לגבי אתרוג נאה ומהודר יכול להראותו לחבירו כדי שגם הוא ישתדל לקנות מהודר כמותו.

ואם לקח אתרוג כדי להתנאות בו בפני חבריו, כתב החו"א (אהע"ז סי' קכ"ט ס"ק יג) שאף שיש איסור בזה שעשהו שלא לשמה, אך ח"א ש"צא ידיו חובת מצוותו, ואפילו למידי מצוות צריכות כותה, היינו שצריך ידיעה שיצא בזה חובת המצוה, אבל מה שמערב כוונות אחרות לכולי עלמא אינו מעכב, ואף אם כוונות אחרות הן העיקר אצלו, מימי כיון שידוע שיש כאן גם קיום המצוה די בזה.

[משנ"ב ס"ק ו]

דְּהַדִּיר מְצָנָה הוּא בְּךָ עַד שְׁלִישׁ (9).

9) וכמוקם שטחריי האתרוגים מייקרים את השער של אתרוג מהודר, כתב המג"א (סי' א) בשם המב"י (ח"ג מ"ט) שבהידור מצוה יש להוסיף בדמים רק באופן שאינו גורם לייקור האתרוגים, וכן כתב הא"ר (סי' א) בשם הסמ"ק, אכן, ביאר הכף החיים (סי' ב) שהיינו ביותר משליש, אבל שליש מוסיף אף על פי שיתיקרו אחרים [וכן הוא לשון המב"י]. ובשו"ת משנה הלכות (ח"ז סי' עז) כתב שטוב שלכתחילה יעשו תקנה שרק הרב או ראש הקהל יקנו אתרוג מהודר, ובני הקהילה יקיימו את המצוה באתרוג המהודר שלהם.

הלכות לולב סימן תרנו

תרנו שצריך לחזור אחרי הדור מצוה בקננת האתרוג, ובו סעיף אהד:

א מיקרא דרב הקא
בבבא קמא ט
וכברוש הקמאי קשב
רבי יצחק ב קפויש
רש"י קפ

א *אם קנה (ב) אתרוג שראוי לצאת בו *בצמצום, כגון שהוא (א) כביצה מצמצמת, ואחריה מצא גדול ממנו, מצוה להוסיף עד שליש (ג) מלגו בדמי הראשון (ד) כדי (א) להחליפו ביותר נאה. *גוש מי שאומר, (ה) שאם מוצא שני אתרוגים לקנות והאחד הגדל מתברר, יקח (ד) [7] הקדר (ו) אם אין מקרים אותו *יותר משליש מלגו בדמי תברו: הגה ומי שאין לו אתרוג או שאר

שערי תשובה

[7] הקדר. עכ"ט מ"ש בשם מהר"ם מיץ ושר"ת ח"צ. ועין במשנה לט"ף הל' מעשה הקרבנות פרק טו שכתב ג"כ פדכי ח"צ. יען בתפארת צבי

היגו שחלק הדמים לשנים ויוסיף חלק שליש והיגו שיוסיף ג' דנרין: (ג) להחליפו. אבל אם תברו אתו רוצה להחליפו רק למכרו אינו מתיב לקנות מין שפבר קנה זה, כ"י: (ד) הקדר. אבל אם פבר קנה א' א"צ להוסיף להחליפו הקדר לכ"ע. בן נח"א דעת הש"ע וכו"פ שלי"ה, אכל דעת הש"ע ומ"א דגם בקנה פבר מבי להוסיף שליש על סך שגנה אם הוא הגדל יותר מתברו, ע"ש. השוכר לולב לא אתרוג לתברו נמצא בו רקובים לא חר שפא לנדו, המוציא מתברו עליו הנאה, ש"ג כתב הר"ם מינץ: מי שגנה אתרוג גדול יקח בדמים קררים ובא אחר וקסלו אין חייב לשלם לו אלא אתרוג קטן לצאת בו, מיהו מה

באר היטב

(ה) כביצה. אבל אם הוא גדול פשאר אתרוגים אעפ"י ששניהם כאים כאחד לפני לקנות אין מחייב לקנות הקדר לקב"א זו, כ"י: (ג) מלגו. מי אם הקטן נמכר בשש יוסיף ב' דנרין והיגו שליש של תוף הדמים, וישלש מלבר היגו שחלק הדמים לשנים ויוסיף חלק שליש והיגו שיוסיף ג' דנרין: (ג) להחליפו. אבל אם תברו אתו רוצה להחליפו רק למכרו אינו מתיב לקנות מין שפבר קנה זה, כ"י: (ד) הקדר. אבל אם פבר קנה א' א"צ להוסיף להחליפו הקדר לכ"ע. בן נח"א דעת הש"ע וכו"פ שלי"ה, אכל דעת הש"ע ומ"א דגם בקנה פבר מבי להוסיף שליש על סך שגנה אם הוא הגדול יותר מתברו, ע"ש. השוכר לולב לא אתרוג לתברו נמצא בו רקובים לא חר שפא לנדו, המוציא מתברו עליו הנאה, ש"ג כתב הר"ם מינץ: מי שגנה אתרוג גדול יקח בדמים קררים ובא אחר וקסלו אין חייב לשלם לו אלא אתרוג קטן לצאת בו, מיהו מה

משנה ברורה

א (א) אם קנהו וכו'. כדי להספיר היטב טעם השנידעות אקדים מה דאיתא בנמק"א: הדור מצוה — עד שליש במצוה, ופרשו בשם רבנו תם ונח"א הדעה הראשונה שנוקד בפולחן צורף, שאינו רוצה לומר שיש לקניו שני אתרוגים או שני ספרין תורה ואחד הקדר יותר מתברו, שיעצורף מחמת מצות הדור להוסיף עד שליש בפסקת, דא"ס"פ חרי לעולם ימצא נאה ונאה ואין סוף לדבר, אלא מרבי שאתרוג אחד היה בו רק קשעור מצמצם שהוא כביצה, והאחד גדול ממנו, על זה אמרו דמצוה להדר אחר זה ולהוסיף עד שליש, דמשינן שקמא יתמצט השעור, ובאפ"ן זה (א) אפלו פבר קנה האתרוג הקטן, מצוה להחליפו באחר ולהוסיף עד שליש בדמיו. *גוש פורשים עוד, בהמק"א מרבי פאתרוג, וכן קל המצוה שמדומן לקניו (ב) אחד הקדר יותר מתברו, מצוה להדר אחר הקדר ולהוסיף עד שליש בדמיו, וזהו הדעה השנייה שמדוברת פה: (ב) אתרוג שראוי לצאת בו בצמצום. עין במגן אברהם ששמעוד דלאו נוקא אתרוג, שהוא הדין ספרותה או שופר וכו' (ה) שגנה וקנה בו רק (ג) קשעור מצמצם ואחריה נדומן לו

באר הלכה

* אם קנה וכו'. עין משנה ברורה כמה שכתבנו שאינו רוצה לומר שיש לפניו שני אתרוגים וכו' ואין סוף לדבר. ומכל מקום באתרוג או לולב קיש בו חשש קטל [והוא הדין בכל המצוות כי האי גונא] שמלוי פפולתא ודבוסא, אף שהלכה דקשה, מכל מקום יש לומר דקנה וקנה יצאט אצורף לקיים הדור מצוה עד שליש, לקנות אחר לצאת כל הדעות [פן משמע מקרימדים, ועין בבגד"שע שהחמיר עוד ביותר מהדן]: * בצמצום. לסי שטיה זו, אם גדול יותר מלשעור, אף-על-פי ששניהם כאים לפניו קאחד לקנות מכל מקום אין צריך לקנות הקדר, ומדעתם השולטן צורה פסקא זו משמע דהכי סבירא לה להלכה, שהיא שיטת הרא"ש; והגר"א בבאורו משמע דהו"א להלש"אומרים דהוא שיטת רש"י, משום דכירושלמי מפרש כן, וכן האלהי רבה מחמיר בזה בהלש"אומרים. אחרת מצינו בפני משה על הירושלמי שקטב גם"כ דמסדרושלמי מוכח להוציא כרש"י, וכחב"ע: ודע דבאפ"ן קשעור שהקשו שגרי לעולם ימצא נאה ונאה, יש לומר דלא הטרחה עליה אלא בפעם ראשונה בלבד, דאם לא כן אין לדבר סוף, עד כאן לשונו, וקנה כתבו גם"כ עוד איתא אחרונים: * יותר משליש. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו דאפלו מי שאין חייב נדחקין אין צריך לכופו יותר משליש. והלכה, מי שפזונתו מצמצמן אם צריך לחזק מיו להוסיף שליש

אחר שהוא גדול בשעורו, מצוה להחליפו ולהוסיף עליו עד שליש: (ג) מלגו. פר"ש, אם הקטן נמכר בשש, יוסיף שני דנרין, והיגו שליש תוף הדמים; וישלש מלבר נקרא קשחולק הדמים לשנים ויוסיף חלק שליש, והיגו שיוסיף שלשה דנרין. (ד) גוש מתמירין שצריך להוסיף שליש מלבר: (ד) כדי להחליפו. אבל אם תברו אינו רוצה להחליפו רק למכרו, אינו מתיב לקנותו ולהחזיק שמים, אם לא שיש לו קונים שרוצים לקנות את הקטן שיש לו [אחרונים]: (ה) שאם מוצא שני אתרוגים וכו'. רוצה לומר, אפלו קל אחד גדול בשעורו יותר מקביצה, מין שישני נראה (ו) הקדר בימי יותר מתברו צריכה להוסיף. *אם פבר קנה אחד והוא בשעורו גדול יותר מקביצה, אין צריך להוסיף להחליפו בתוך קלבי עלמא נלדצה ראשונה, מין שגם הראשון לא היה בו שעור מצמצום, ולדעה שניה לא החמירו לקח הקדר קלל בשפבר קנה האחד, פן כתב הפג"א אברהם בשם פוסקים, אפ"ן הגר"א הביא ירושלמי מפרש המשמע דנקט לדעתא פן, באפ"ן לקח פבר אתרוג ולולב [והוא הדין (ו) לקל המצוה] והנה בהם יותר מלשעור ואחריה מצא אחר נאה היגו, צריך להחליפו ולהוסיף עד שליש: (ו) אם אין מקרים אותו יותר משליש. דהדרר מצוה הוא רק עד שליש, (ו) באפ"ן מי שאין חייב נדחקים אין צריך לכופו יותר משליש. אמרנו בנמק"א: עד שליש משלו, מכאן ואילך משל הקדוש ברורה הוא, ופרש"י ע"ד שליש משלו, והיגו, אותו שליש שיוסיף בהדרר מצוה משלו הוא, שאינו נפרע לו בחייו, כדאמרינן 'היום לעשותם ולא היום לטל שפכרם', אכל מה שיוסיף יותר על שליש נפרע לו הקדוש ברורה הוא בחייו, עד כאן לשונו, והיגו, אף שאינו מצוה על זה.

שער הציור

(א) אף דברא"ש דבבא קמא לא נפר שפנה, אכן באחר דפרש"י נה גלא הוא של רבנו פס, ונדע מן הפמ"ג שהביא זה בשם רבנו פס, נפר שם דין זה בשפבר קנה, וכן בשור נפר שפבר קנה, לכן סתם הקטור בן [ועיין ברא"ש בסוכה פרק ג' אות יב]: (ב) הוא פרוש רש"י בבבא קמא דף ט, ומשמע בבית-יוסף דלדעת רש"י הוא נוקא במדומן לפניו שני אתרוגים או שני ספריותה וכו' וכו' בנה, אכל אם פבר קנה אחת ואחריה נדומן שניה אינו מתיב להחליפה ולהוסיף הפקת, אכן בבאור הגר"א דהביא סיגמא לדעה שגנה מירושלמי, משמע דסבירא לה דלרש"י לאו נוקא בשאם מוצא שני אתרוגים לקנות, והוא הדין בשפבר קנה נדומן לו להחליפו, גם כן צריך להחליפו ולהוסיף, והאי דלא ציר רש"י בבבא קמא, משום דלסתמיהו הוא דבר שאינו מצוי, ולקנות עוד אחד קש"ש לו אחר בודאי אינו מתיב קלל, כמו שקטב הפג"א אברהם פסיעין קטן ד: (ג) דגם בספרותה יש שעור אף שצריך לעשות אותה לכתחלה ואף שיוצאין פה על-פי הדין, עין בירושלמי ספ"ן רע"ב ורע"ג סעיף ה, ולענין שופר לעיל במימין תקפו סעיף ט: (ד) דין [והוא בבאור הגר"א] ורוקח ופנה"ש"ל ומהר"ט, וכן פתח הפ"ח בשל להתמיר ואכן מה שהביא ראיה מטור דסבר גם"כ להחמיר, דברי תמוהין, כמו שקטב בבבא קמא: (ה) פרימדיים, ולא כמו לדעה הראשונה שהורו הוא מחמת גדלו: (ו) כן מוכח שם: (ז) מהרש"ל ומהר"ם אברהם משמע דאף התורה משה סבר הכי, ולענינת דמתי אינו מוכרח, והנה ענין זה תלוי בפרש דברי הנמק"א מה שאמרו ואילך משל הקב"ה, דלפרש"ל רש"י והוספות ורא"ש פסקה ונרא"י שם ונלשבי"א בשיטה מקבצת בבא קמא לא נפר שום נקרא קנה בענין זה בין מי שחייב דתק או לא, לעולם אין צריך להוסיף יותר משליש ונאפ"ן אם הוא איש עשיר, וכן שמי שרוצה להוסיף הקב"ה יוסיף לו, וכן העתיק מהמקראים ואלהי רבה לדעת, ולכן סממתי פן, ומה שכתבתי בשם יש אומרים הוא דעת הרמ"ה והנמק"א יוסיף, וכן כתב בשיטה מקבצת בשם הראב"ד, עין שם שפ"ש פ"ן דברי הנמק"א, והעתיקם גם הפ"ח:

הַלְבוּת לְלוֹב סִימָן תְּרֵנוּ

ביאורים ומוספים

[משניב ס"ק ו]

צִרְיָן לְהוֹסִיף בְּשִׁבִיל הַדְּרוֹטִים⁽¹⁰⁾.

10) וכתב בספר סדר היום (סדר חג הסוכות, סדר נטילת ארבעת המינים), שאף שמן הדין יוצא אם יוסף עד שליש, מ"מ כשמוסיף עוד מעט על מנת לקנות ארבעת המינים יותר מהודרים ומובחרים, בזה יוכר עבודת העבד הנאמן המדקדק בעבודת אדוניו ומשתדל לעשותה בשלמות וליפות אותה עבודה כדי למצוא חן בעיני אדוניו, וגם אדוניו מכיר את לבבו הטוב ושמחת לבו בעשיית מצוותיו, ויוסיף לו שכר אחר נוסף על שכר המצוה עצמה מפני רצונו הטוב והפצו השלם בעבודתו.

[משניב ס"ק ז]

כְּמוֹ לְעֵינַי צִדְקָתְךָ וְכִי, שְׁמָא יַעֲנִי וְיִצְטָרְךָ לְכַרְיִית⁽¹¹⁾.

11) והוכיח בספרו אהבת חסד (ח"ב פ"ט אות ד בהגיה) מלשון הרמב"ם בפירוש המשניות (פאה פ"א מ"א) שכשיש עני לפניו חייב מעיקר הדין להוציא חומש, וכשאין עני לפניו זו רק למצוה מן המובהר, וכן ביאר את דברי הגר"א (באגרת עלין לתרופה). אכן, ברמב"ם (פ"ו מהל' מנחות ע"ג) מבואר שגם כשיש עני לפניו חייב חומש הוא רק למצוה מן המובהר (והברכי יוסף (סי' רמט) הקשה סתירה מרבירי בפירוש המשניות דלעיל). ולכן מסקנת ההפץ חיים, שאם ידו משגת חייב בחומש מעיקר הדין, ומידת חסידות אפילו יותר מחומש, וכשאין ידו משגת חייב חומש אינו אלא למצוה מן המובהר, ואסור לו לבזבז יותר מכן.

אכן, להחזקת תורה ולומדיה, כתב בספרו אהבת חסד (שם פ"כ ה"ד) שצריך לבזבז אף יותר מחומש, וראה שם שהאר"ך להוכיח בן מהדמרישים ומלשונות הראשונים.

12) ומי שהוא עשיר מופלג ואף אם יבזבז יותר מחומש אין חשש שיעני, כתב בספרו אהבת חסד (שם אות א) שמשמע שלא עליו היתה התקנה שאל יבזבז יותר מחומש, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ה סי' מג ס"ק י) שכן משמעות דברי השי"ע (ויד סי' רמט ס"א), שאם הוא עשיר גדול, שאף לאחר שיתן לעניים כל צרכם ישאר עדיין בעשור, אין בו דין של שיעור חומש, אלא צריך לתת את כל צורך העניים אפילו כשזה יותר מחומש, אך כתב שמדברי הרמב"ם משמע שאינו סובר כן.

[משניב ס"ק ח]

הֵיב לְהוֹצִיא צֶלֶל-פְּנִים⁽¹³⁾ עֲשׂוֹר נִקְסִי לְחָדָה⁽¹⁴⁾ וְכוּ, עַד חֲמֵשׁ מִנְּקִי⁽¹⁵⁾.

13) והרצפה לקנות לולב ואתרוג מהודרים לעצמו ואחר רצה לקנותם עבור חכם גדול הדור, כתב השי"ר הכנסת הגדולה (הגהות ב"י סי' תרס) שיכול לקנותו לעצמו ואין צריך להניחו לגדול הדור, משום שבמה שציונו ה' אין חולקין כבוד לרב, ויותר קרוב אצל עצמו לעשות המצוה שציונו הקב"ה, ולפי זה כתב הבכורי יעקב (סוף ס"ק טז) שהוא הדין באביו אין צריך למוצו כבוד בזה, שהרי אין חייב לכבד אביו משל עצמו אלא משל אביו, וכל שכן שאין לכבדו במצוה של הקב"ה. וכן הורה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"א דבר הלכה אות ב וארחות הלכה הע' 4). שאחים שקנו כמה אתרוגים, אין עליהם חיוב מדין חיבד אב לברור עבור אביהם את המהודר ביותר, שכיון שהמצוה מוטלת עליהם כמו על אביהם, הם קוראים.

14) ולקנות אתרוג ממונת מעשר כספים, דעת הרמ"א (ויד סי' רמט ס"א) שאם הפריש מעות מעשר, אין לעשות בהן שום מצוה ורק ליתן לעניים, וכן כתב החיים וברכה (אות קעח). ובשו"ת קנה בשם (ח"א סי' קיג, ח"ג סי' פד) העלה שאם בתחילת התנהגותו

בהפרשת מעשר כספים התנה שיוכל ליתן לכל מצוה שתבוא לידו, רשאי לסמוך על זה ואפילו לכתחילה, והוכיח בן משרות חתם סופר (ויד סי' רלא). ודעת הגרש"ז אויערבך (הלכות מעשר כספים פ"ד סי') וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' פב), שכיון שדבר זה תלוי במחלוקת האחרונים, לכן רק אם הוא דחוק מאד ואינו יכול לשלם את האתרוג מבספו יכול להתנות וכני"ל. ואף אם מתחילה נהג ליתן מעות מעשר כספים לעניים, יכול להישאל על מנהגו, ושוב יקבל על עצמו ליתן מעשר כספים לעניים בתנאי שיוכל לקנות בכסף זה גם מצוות [בשעה שיהיה דחוק]. [ולגבי קיום הידור מצוה בכספי מעשר כספים, ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק א)].

15) והחז"ר צידד (א"ח סי' קמט ס"ק ג) שהי"ב כל אדם להפריש לצורך המצוות חומש מנכסיו, ואם לא הפריש חומש ואכל כל מה שהרויח, כשתבוא אחר כך מצוה לידו, הריהו חייב להוציא על המצוה את הסכום שהיה חייב להפריש [הבאנו דבריו בביה"ל ד"ה אפילו]. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' סד) תמה על דברי החז"ר, שהי"ב מצוה חיוב להפריש חומש מנכסיו בתחילה שיהיה שמור למצוות, ועוד, שיתכן שבשעה שהפריש את החומש הזה יש מצוות שעדיין לא התחייב בהן כמצוות פדיון הבן או מצוות קרבן ראיה, ואם בן כלפי מצוות אלה ביצע חל השעמד, ההלא היה לו רשות או להוציא את המעות, ונדחק שם בביאור הענין. וכתב, שכנראה שגם החז"ר לא כתב בן אלא בדרך אפשר.

[משניב ס"ק ט]

וְגַד צִצְוֹן הַשֵּׁם יִתְפָּרֶךְ⁽¹⁶⁾ וְכוּ, בְּלֹא-תַעֲשֶׂה אִם יַעֲבֹר⁽¹⁷⁾.

16) אכן, אם עתשה מעשה בפועל המבטל מצות 'עשה' כמו 'לאו הבא מכלל עשה', כתב הפתחי תשובה (ויד סי' קנז ס"ק ד) בשם ספר משנת חכמים (ריש הלכות יסודי התורה) שבאופן זה צריך להוציא את כל ממונו קודם שיעבור.

17) ולעבור על 'לא תעשה' בישב ואל תעשה, וכגון שאנסוהו נכרים לעבור על איסור 'בל יראה' על ידי שישאיר חמץ בביתו בפסח, צידד הפמ"ג (א"א ס"ק ח) שאינו מחויב לבזבז על זה את כל ממונו, וכן כתב בשו"ת חוות יאיר (סוף סי' קלט) לענין לאו של 'בל תלין'. מאידך, כתב הרעק"א (ויד סי' קנז ס"ק א) בשם שו"ת הריב"ש (סי' שפז) שלעולם חולקים לחומרא וצריך לבזבז את כל ממונו בשביל לא לעבור על 'לא תעשה' בשום אופן.

[בה"ל ד"ה יותר משליש]

וְגַם קָנָה צִרְיָן לְהוֹסִיף עַד שְׁלִישׁ⁽¹⁸⁾.

18) ובמסקנת הביה"ל במחלוקת זו, ראה לחלן ד"ה אפילו, ובמה שהבאנו שם מדבריו באהבת חסד.

[בה"ל ד"ה יותר מחמש]

לְהוֹצִיא עֲשׂוֹר נִקְסִי לְחָדָה⁽¹⁹⁾ וְכוּ, הָהוּן וְבַ מִסְפָּבְרָא דְצִיָּין אֲנוּ מְקַבְּלִין⁽²⁰⁾ וְכוּ, לֹא נִרְשׂ מִשֵּׁם וְאֶפְשָׁר דְּיִוָּסֵר מִקָּה⁽²¹⁾.

19) ואף מצות כתיבת ספר תורה, כתב בשו"ת אגרות משה (ויד ח"א סי' קסג ד"ה ודבר) שתלוייה במחלוקת הפוסקים לענין מצוה עוברת, האם אין צריך להוציא עליה הון רב אף שהוא פחות ממעשר, או שהי"ב להוציא עשור נכסיו, ומסקנתו שיש לסמוך על רוב הפוסקים שאינו מחויב להוציא אף עשור נכסיו. וכתב שמטעם זה הרבה גדולי תורה ויראי ה' לא קיימו את המצוה של המשך במילואים עמוד 93

